

Informatieblad

ISO 14001 en ISO 45001 en de gevolgen
van het coronavirus (COVID-19)

De overtuiging -en ervaring- van SCCM is dat elke organisatie (hoe klein ook) betere milieu- en G&VW-prestaties behaalt door het gebruik van de plan-do-check-act aanpak uit de ISO 14001- en ISO 45001-norm

Copyright SCCM

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt en/of verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SCCM.

Disclaimer

De inhoud van deze brochure is met uiterste zorg samengesteld, desondanks kunnen fouten en onvolledigheden niet geheel worden uitgesloten. SCCM aanvaardt derhalve geen enkele aansprakelijkheid, ook niet voor directe of indirecte schade ontstaan door of verband houdend met het gebruik van de inhoud van deze uitgave.

ISO 14001 en ISO 45001 en de gevolgen van het coronavirus (COVID-19)

N200706 versie 24 september 2020

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1		
1	Inleiding	5
<hr/>		
HOOFDSTUK 2		
2	ISO 45001 en de gevolgen van het coronavirus	6
<hr/>		
HOOFDSTUK 3		
3	ISO 14001 en de gevolgen van het coronavirus	11
<hr/>		
HOOFDSTUK 4		
4	Gevolgen van het coronavirus voor het certificatieproces	14
4.1	Uitvoering van interne audit tijdens bestrijding van coronavirus	14
4.2	Uitvoering van certificatieaudits tijdens coronacrisis	15
4.3	Toepassing van remote audittechnieken	15

I Inleiding

In dit informatieblad worden de mogelijke gevolgen van het recente coronavirus voor een milieu- en G&VW-managementsystemen uitgewerkt. De gevolgen zullen van organisatie tot organisatie verschillend zijn, dit informatieblad is bedoeld om een idee te geven van de mogelijke gevolgen en daarmee een aanzet te geven voor de eigen uitwerking van de mogelijke gevolgen van een virus- of bacterie-uitbraak welke net als corona een pandemisch niveau bereikt.

Het reageren op een virusuitbraak met de omvang van het coronavirus was voor veel organisaties nieuw en waren hier dan ook niet op voorbereid. Nu duidelijk is dat dit een reëel scenario is, zal na het nemen van allerlei operationele maatregelen, de vraag aan de orde komen welke structurele maatregelen en aanpassingen nodig zijn om goed voorbereid te zijn op nieuwe virusuitbraken.

Wanneer in dit informatieblad de term virus wordt gebruikt, wordt daarmee ook een bacterie bedoeld. Tijdens audits van certificatie-instellingen kunnen er vragen worden gesteld over de wijze waarop de organisatie anticipeert op de uitbraak van het coronavirus (op zowel de korte als de langere termijn). Met dit informatieblad kan een organisatie zich hierop voorbereiden. Het is dus niet bedoeld als een uitputtende uitwerking van mogelijke gevolgen maar als inspiratie voor het identificeren van gevolgen. Omdat het coronavirus invloed heeft op de gezondheid van personeel is er een directe relatie met een G&VW-managementsysteem, in hoofdstuk 2 wordt dit uitgewerkt. De relatie met een milieumanagementsysteem is minder direct maar kan echter ook aan de orde zijn. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de mogelijke relaties met een milieumanagementsysteem. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de gevolgen van het coronavirus op de uitvoering van in- en externe audits.

2 ISO 45001 en de gevolgen van het coronavirus

Door het nieuwe coronavirus (SARS-CoV-2) zijn personeel en eventuele bezoekers vatbaar voor de ziekte COVID-19. De meeste organisaties hadden voor maart 2020 in het G&VW-managementsysteem waarschijnlijk geen rekening hebben gehouden met de verspreiding van een virus met ernstige gezondheidsrisico's. Op twee manieren hadden de risico's ten gevolge van een dergelijk virus in het G&VW-managementsysteem opgenomen kunnen zijn:

- bij de identificatie van gevaren en beoordeling van risico's (6.1.2);
- bij het voorbereid zijn en reageren op noodsituaties (8.2).

In tabel 1 worden mogelijke gevolgen weergegeven van de maatregelen tegen de verspreiding van een virusuitbraak voor het gezond en veilig kunnen werken.

Nu elke organisatie is geconfronteerd met de gevaren en risico's verbonden aan een virusuitbraak is de vraag in hoeverre het G&VW-managementsysteem is gebruikt (hebben bijvoorbeeld de processen voor het optreden bij noodsituatie gewerkt) en/of het managementsysteem is aangepast voor toekomstige virusuitbraken. Algemeen wordt aangenomen dat er in de toekomst vaker virus- of bacterie-uitbraken op het niveau van het coronavirus gaan plaatsvinden en dat een betere voorbereiding daarom van belang is.

In tabel 2 is een overzicht gegeven van de paragrafen uit de ISO 45001-norm die een relatie kunnen hebben met de voorbereiding en reactie op een mogelijke virus- of bacterie-uitbraak met pandemisch vormen.

De uitwerking in tabel 1 is bedoeld om een idee te geven van de mogelijke relatie met de verschillende onderdelen uit de norm. De omstandigheden zullen echter van organisatie tot organisatie verschillen. Ook kunnen er in de loop van de tijd verschillende onderdelen van de ISO 45001-norm van toepassing zijn:

- De overheidsmaatregelen ter bestrijding van het coronavirus kwamen in maart 2020 onverwacht snel en zijn door organisaties mogelijk als een 'noodsituatie' behandeld.
- Nadat de eerste overheidsmaatregelen van kracht werden, werd duidelijk dat de situatie langer zou gaan duren. In managementsysteemtermen worden de wijzingen in de diensten en processen dan een 'geplande' wijziging die volgens de processen voor het management van wijzigingen behoren te worden aangepakt.
- Uiteindelijk zal een organisatie op enig moment moeten overwegen in hoeverre er aanleiding is de identificatie van gevaren en beoordeling van risico's en/of het voorbereid zijn op noodsituatie aan te vullen en/of aan te passen om zo ook structureel voorbereid te zijn op een uitbraak van een virus.

TABEL 1: MOGELIJKE GEVOLGEN VAN DE MAATREGELEN TEGEN VERSPREIDING VAN HET VIRUS OP G&VW

VOORBEELDEN VAN MOGELIJKE POSITIEVE GEVOLGEN	VOORBEELDEN VAN MOGELIJKE NEGATIEVE GEVOLGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Minder stress door thuiswerken (eigen tijdsindeling en minder reistijd). - Minder PSA-gerelateerde klachten door betere werkplekken met meer afstand tot collega's. - Verbetering van de werkomstandigheden door aanpassingen in het binnenklimaat (bijv. betere luchtverversing). 	<ul style="list-style-type: none"> - Besmetting met het virus door contacten tijdens de werksituatie; luchtbehandelingsstelsel in gebouw; bezoek bedrijfsrestaurant; toilet etc. - Fysieke klachten door thuiswerkplek die niet aan eisen van bijv. ergonomie voldoet. - Psychische klachten door onzekerheid over werksituatie in de toekomst. - Psychische klachten door veranderingen en/of ontbreken van sociale contacten tijdens het werk. - Psychosociale klachten door problemen met combineren van thuiswerken met gezinsleven. - Gezondheidsklachten door het moeten dragen van beschermingsmiddelen en gebruik desinfectiemiddelen. - Hogere kans op incidenten door minder personeel op werkvloer en/of uitvoering. - Risico's ten gevolge van explosiegevaar desinfectiemiddelen.

TABEL 2: MOGELIJKE RELATIE TUSSEN ONDERDELEN VAN EEN G&VW-MANAGEMENTSYSTEEM EN HET REAGEREN OP EEN VIRUSUITBRAAK

PARAGRAAF ISO 45001	OMSCHRIJVING	MOGELIJKE RELATIE
4.1	Organisatie en context	De verspreiding van een virus met de mogelijke gezondheidsconsequenties is een extern punt (issue) dat van belang kan zijn voor de resultaten van het G&VW-managementsysteem. Ook eventuele wettelijke of andere eisen van derden kunnen aan de orde zijn.
4.2	Behoeften en verwachtingen medewerkers en belanghebbenden	<ul style="list-style-type: none"> - Er kunnen (wettelijke) eisen van belang zijn van overheidsorganen op zowel nationaal als lokaal niveau. Mogelijk waren deze organen (zoals veiligheidsregio's) nog niet als belanghebbende in beeld. - Medewerkers hebben behoeften/verwachtingen over de wijze waarop de organisatie reageert of gaat reageren op een virusuitbraak en de wijze waarop zij geïnformeerd worden. - Klanten kunnen eisen stellen ingeval deze worden bezocht dan wel op bezoek komen. - Leveranciers (en hun transporteurs) die de locatie bezoeken kunnen eisen hebben ten aanzien van maatregelen die de organisatie neemt.
5.1	Leiderschap en betrokkenheid	<ul style="list-style-type: none"> - ISO 45001 vereist dat de directie de algehele verantwoordelijkheid neemt voor het voorkomen van gezondheidsproblemen. Bij het reageren op een virusuitbraak dient leiderschap te worden getoond door snel op te treden en personeel te motiveren om de maatregelen op te volgen. - De directie zal ook moeten waarborgen dat medewerkers maatregelen kunnen naleven, ook wanneer de druk door mogelijke economische consequenties van verplichte maatregelen hoog is. - De directie dient zich er ook van bewust te zijn dat de maatregelen i.v.m. virusbestrijding en de verschillende wijze waarop medewerkers daarmee omgaan invloed kunnen hebben op de samenwerking en onderlinge relaties van medewerkers. - Voor de uitvoering van maatregelen/inkoop van materialen ter bescherming dienen middelen beschikbaar te worden gesteld en/of op voorraad te zijn.

PARAGRAAF	OMSCHRIJVING	MOGELIJKE RELATIE
ISO 45001		
5.3	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden	<ul style="list-style-type: none"> - De reactie op het coronavirus vereist mogelijk de vaststelling van nieuwe rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden (bijv. wie bepaalt of er wel/niet toegang is tot werkplek; triage van medewerkers; dragen beschermingsmiddelen etc.). - Wie controleert de naleving van de vastgestelde maatregelen. - De vraag is in hoeverre reeds toegewezen verantwoordelijkheden en bevoegdheden in verband met bijvoorbeeld wel/niet aanwezig zijn moeten worden aangepast.
5.4	Consultatie en participatie van medewerkers	De maatregelen die i.v.m. een virusbestrijding moeten worden genomen hebben grote consequenties voor zowel de gezondheidsrisico's als de werkomstandigheden/werkbeleving/samenwerking van medewerkers. Consultatie en participatie is daarom van groot belang, de mogelijkheden om personeel te betrekken wordt mogelijk belemmerd door de snelheid waarmee besluiten moeten worden genomen. Dit neemt niet weg dat geprobeerd zal moeten worden hier invulling aan te geven en ruimte te houden om op basis van de ervaringen van medewerkers gemaakte keuzes te heroverwegen en maatregelen bij te stellen.
6.1.2	Identificatie van gevaren en beoordeling risico's	<ul style="list-style-type: none"> - Bepaald dient te worden of de uitbraak van een virus (op het niveau van het coronavirus) is geïdentificeerd als een gevaar en het noodzakelijk is de identificatie van gevaren en beoordeling van risico's aan te passen dan wel aan te vullen. Afhankelijk van de aanpassingen zal moeten worden bepaald welke maatregelen worden genomen. - De maatregelen die worden genomen kunnen er toe leiden dat nieuwe gevaren/risico's ontstaan of al eerder geïdentificeerde gevaren/risico's anders moeten worden ingeschat. Bijvoorbeeld gevaren/risico's verbonden aan het thuis werken (ergonomie werkplek; gewijzigde werkdruk en werkomstandigheden; stress door onzekerheid etc.) en gebruik van desinfectiemiddelen.
6.1.3	Wettelijke en andere eisen vaststellen	Voor de bestrijding van het virus kunnen wettelijke en andere eisen (tijdelijk) van toepassing zijn. Ook kunnen partijen zoals klanten, leveranciers, verzekeraars etc. eisen stellen. Mogelijk dat ook eisen komen van organisaties die voorheen niet als eisenstellende partij zijn geïdentificeerd (zoals veiligheidsregio's). Mogelijk dat ook op niveau van de branche protocollen worden overeengekomen met de overheid welke als eisenstellend moeten worden beschouwd. Indien er een arbocatalogus voor de sector is, kan het zijn dat deze is/wordt aangepast. Verder kunnen er wettelijke eisen zijn die verband houden met afstand houden; aantal aanwezige personen; dragen beschermingsmiddelen; het gebruik/samenstelling van desinfectiemiddelen etc. Het risico van een virusuitbraak met de te nemen maatregelen zal ook in de RI&E moeten terugkomen.
6.1.4	Acties plannen	Mogelijk dat op basis van de wijzigingen in de gevaren/risico beoordeling en wettelijke en andere eisen acties moeten worden gepland. Dit zullen acties zijn om voorbereid te zijn op toekomstige virusuitbraken. De acties in verband met de huidige coronacrisis zullen op basis van het management van wijzigingen en reageren op noodsituaties zijn uitgevoerd.
6.2.1	G&VW-doelstellingen	Mogelijk dat de doelstellingen in verband met de gewijzigde omstandigheden aanpassing behoeven en/of nieuwe (tijdelijke) doelstellingen worden toegevoegd.
7.1	Middelen	Beschikbaarheid van financiële middelen kan van belang zijn voor het doen van investeringen in maatregelen en/of aankoop van beschermingsmiddelen.
7.2	Competentie	De wijze waarop om moet worden gegaan met verspreiding van virussen kan competenties vereisen met betrekking tot bijvoorbeeld hygiëne; gebruik van beschermingsmiddelen; gebruik desinfectiemiddelen; beoordelen van verschijnselen.

PARAGRAAF ISO 45001	OMSCHRIJVING	MOGELIJKE RELATIE
7.3	Bewustzijn	<p>Het succes van maatregelen gericht op het voorkomen dat virussen zich verspreiden is sterk afhankelijk van het gedrag van medewerkers en eventuele bezoekers. De mate waarin medewerkers bewust zijn van het belang van maatregelen en de juiste toepassing ervan is daarvoor een voorwaarde. Ook is van belang dat er bewustzijn is van de invloed van de maatregelen op de samenwerking van medewerkers, bijvoorbeeld omdat er verschillend omgegaan wordt met maatregelen en dit bijvoorbeeld weer spanningen oplevert.</p> <p>Ook het bewustzijn van de mogelijke gevaren van desinfectiemiddelen kan van belang zijn (ethanol is kankerverwekkend en bij gebruik van desinfectiemiddelen kort voor het werken met vuur of heet werk is er de kans op brandwonden).</p>
7.4	Communicatie	<p>Intern gaat het om de communicatie van het beleid en de concrete maatregelen van de organisatie richting medewerkers en de aanpassingen in de maatregelen. Extern om communicatie met bijvoorbeeld klanten, leveranciers en anderen die op de locatie moeten zijn.</p>
7.5	Gedocumenteerde informatie	<p>Mogelijk dat er noodzaak is (geweest) om privacygevoelige informatie bij te houden (zie 9.1). De wijze van bewaren en verwijderen vraagt mogelijk aandacht.</p>
8.1.1	Operationele planning en beheersing - algemeen	<p>Bij de operationele planning en – beheersing kunnen de volgende invalshoeken aan de orde zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestaande processen kunnen misschien niet meer uitgevoerd worden als gepland en moeten worden aangepast omdat bijvoorbeeld medewerkers niet aanwezig zijn en/of werkplekken niet zijn ingericht op de ontstane situatie. Dit kan ook gelden voor de invulling van bijvoorbeeld werkplekinspecties en toolboxmeetings. - Nieuwe processen zijn misschien nodig om de G&VW-doelstellingen te behalen. Bijvoorbeeld triage bij toegang van medewerker en/of bezoekers.
8.1.2	Gevaren wegnemen en G&VW-risico's verminderen	<p>Bij de keuzes die de organisatie maakt om medewerkers en bezoekers te beschermen dient de 'arbeidshygiënische strategie' te worden toegepast.</p>
8.1.3	Management van wijzigingen	<p>Wanneer de eerste maatregelen op basis van het reageren op noodsituaties zijn genomen en processen voor langere tijd moeten worden aangepast zal de wijziging daarvan volgens de daarvoor vastgestelde processen moeten plaatsvinden.</p>
8.1.4	Inkoop / aannemers	<p>Mogelijk dat in het kader van de bestrijding van het virus producten moeten worden gekocht en zullen G&VW-gerelateerde criteria van belang zijn bij de aankoop.</p> <p>De risico's van/door derden (aannemers) die op de locatie werkzaamheden verrichten zullen moeten worden beoordeeld en op basis daarvan zullen maatregelen moeten worden genomen en gecommuniceerd.</p>
8.2	Vorbereid zijn en reageren op noodsituaties	<p>De reactie op de eerste overheidsmaatregelen en/of eventuele besmettingen bij medewerkers kunnen als noodsituatie zijn gekwalificeerd. Achteraf zal moeten worden beoordeeld of de daarvoor ingerichte processen ook adequaat waren en/of of aanpassing nodig is en/of het reageren op een virusuitbraak als mogelijke noodsituatie nader in de plannen voor noodsituaties nadere specificatie behoeft.</p>
9.1	Monitoren, meten en evalueren van prestaties	<p>Mogelijk dat de verspreiding van de virusuitbraak vraagt om de monitoring van informatie die niet eerder werd verzameld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aanwezigheid en contacten van medewerkers/bezoekers (op bepaalde locaties). - ziekte/besmettingen bij medewerkers. <p>Door de mogelijke grote veranderingen in de processen en werksituatie van medewerkers geven bestaande kentallen om vorderingen te meten mogelijk niet meer een juist beeld (bijv. ziekteverzuimcijfers) en zijn misschien andere meetmethoden (in verband met bijv. thuiswerken) en criteria nodig om de prestaties te evalueren.</p>

PARAGRAAF	OMSCHRIJVING	MOGELIJKE RELATIE
ISO 45001		
9.2	Interne audit	Van belang is dat interne audits doorgang blijven vinden. Mogelijk dat het auditplan aan de omstandigheden moet worden aangepast en de audits gedeeltelijk op afstand moeten plaatsvinden (zie hoofdstuk 4).
9.3	Directiebeoordeling	<p>De directie zal tijdens de directiebeoordeling moeten bepalen of het G&VW-managementsysteem adequaat heeft gefunctioneerd bij het reageren op het coronavirus en/of er structurele aanpassingen in het managementsysteem nodig zijn om op eventuele toekomstige virusuitbraken te reageren.</p> <p>De directie zal ook stil moeten staan bij de mogelijke gevolgen van het gevoerde beleid voor het behalen van de G&VW-doelstellingen. Wat zijn bijvoorbeeld de gevolgen voor verzuim, welzijn, werkbeleving, fysieke belasting etc.</p>
10.2	Incident, afwijking en corrigerende maatregel	Mogelijk dat door (plotselinge) wijzigingen in verband met het reageren op de virusuitbraak ook afwijkingen ten opzichte van bestaande processen hebben plaatsgevonden en /of incidenten hebben plaatsgevonden. Deze worden volgens de bestaande processen behandeld.

3 ISO 14001 en de gevolgen van het coronavirus

De maatregelen om de verspreiding van een virus te bestrijden kunnen zowel positieve als negatieve gevolgen hebben voor het milieu. Voor organisaties met een milieumanagementsysteem is van belang dat daar waar mogelijk wordt geanticipeerd om eventuele positieve gevolgen te benutten en negatieve gevolgen te beperken.

In tabel 4 worden de mogelijke relaties met de onderdelen van het milieumanagementsysteem uitgewerkt. Om een idee te geven van de mogelijke gevolgen wordt in tabel 3 een aantal voorbeelden gegeven van de invloed die maatregelen om de virusuitbraak tegen te gaan kunnen hebben op het milieu.

TABEL 3: MOGELIJKE GEVOLGEN VAN DE MAATREGELEN TEGEN VERSPREIDING VAN HET VIRUS OP HET MILIEU

VOORBEELDEN VAN MOGELIJKE POSITIEVE GEVOLGEN	VOORBEELDEN VAN MOGELIJKE NEGATIEVE GEVOLGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Minder energieverbruik en minder emissies door minder woon/werkverkeer. - Minder energieverbruik en minder emissies door minder zakelijk verkeer. - Minder energie- en waterverbruik op kantoorlocatie. - Minder afval bij catering (verpakkingen in restaurant; koffie-bekers etc.). - Etc. 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoger energieverbruik en meer emissies door frequenter autogebruik (i.p.v. OV en minder carpoolen). - Hoger energie/waterverbruik bij medewerkers die thuis werken - Minder efficiënte productie door bijv. afstand houden of lagere bezetting van personeel. - Suboptimale productie (bijv. meer afval en energieverbruik) door slechte beschikbaarheid grondstoffen en/of beperkte afzetmogelijkheid. - Extra opslag wat energie vraagt voor transport/handling en evt. verwarming/koeling. - Productieafval/uitval in afbouw en opstartfase productie. - Extra verpakkingsmateriaal om besmetting tegen te gaan. - Meer afval door meer digitale aankopen. - Afval persoonlijke beschermingsmiddelen en tijdelijke voorzieningen (bijv. schermen). - Gebruik desinfectiemiddelen met bijvoorbeeld risico's voor milieu en kans op brand. - 'Verstopping' van afzetkanalen voor bijvoorbeeld recycling waardoor bijvoorbeeld meer verbranding. - Etc.

De in tabel 3 genoemde voorbeelden van mogelijke gevolgen geeft aan dat de bestrijding van een virus-uitbraak verschillende gevolgen voor het milieu kan hebben. Deze zullen van organisatie tot organisatie verschillen. In Tabel 4 wordt een relatie gelegd met de verschillende onderdelen van het milieumanagementsysteem.

TABEL 4: MOGELIJKE RELATIE TUSSEN ONDERDELEN VAN EEN MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM EN HET REAGEREN OP EEN VIRUSUITBRAAK

PARAGRAAF ISO 14001	OMSCHRIJVING	MOGELIJKE RELATIE
4.1	Organisatie en context	De maatregelen ter bestrijding van een virusuitbraak kunnen (positieve of negatieve) gevolgen hebben voor de uitvoering van het milieubeleid. Afhankelijk van de aard van de organisatie mag worden verwacht dat dit onderwerp als 'issue' bij de contextanalyse naar voren komt.
4.2	Behoeften en verwachtingen medewerkers en belanghebbenden	Als gevolg van de maatregelen ter bestrijding van een virusuitbraak kunnen bijvoorbeeld medewerkers en klanten behoeften/verwachtingen hebben ten aanzien van bepaalde maatregelen welke ook consequenties hebben voor de milieuprestaties (bijv. geen gebruik van OV willen maken of andere werkwijzen).
5.1	Leiderschap en betrokkenheid	
5.3	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden	
6.1.2	Milieuaspecten	Bij het bepalen van de milieuaspecten moet rekening gehouden worden met abnormale omstandigheden en redelijk voorzienbare noodsituaties. Het reageren op een virusuitbraak kan daartoe gerekend worden. Over het algemeen zullen de maatregelen ter bestrijding van een virusuitbraak geen nieuwe milieuaspecten met zich meebrengen, wel kan het zijn dat de significantie van bepaalde milieuaspecten moet worden heroverwogen in verband met nieuwe kansen (bijv. door minder zakelijke reizen) en verhoogde risico's (door gebruik desinfectiemiddelen, meer afval, verlaagde efficiency).
6.1.3	Complianceverplichtingen	Het is niet waarschijnlijk dat de maatregelen in het kader van de virusbestrijding nieuwe milieugerelateerde complianceverplichtingen zijn. Wel kan het zijn dat er door wijzigingen in de activiteiten complianceverplichtingen zijn die aandacht vragen, bijvoorbeeld <ul style="list-style-type: none"> - gebruik/samenstelling van desinfectiemiddelen; - samenstelling en scheiding afval; - wijzigingen in productieproces met eventuele gevolgen voor veranderingen in emissies.
6.2.1	Milieudoelstellingen	Mogelijk dat de doelstellingen in verband met de gewijzigde omstandigheden aanpassing behoeven en acties moeten worden gepland om deze te realiseren.
7.1	Middelen	
7.2	Competentie	
7.3	Bewustzijn	Wanneer de geplande acties een wijziging in het gedrag van medewerkers vereist (bijv. ten aanzien reizen en vergaderen) is bewustzijn van het beoogde resultaat van belang.
7.4	Communicatie	Interne communicatie kan van belang zijn voor het bekend maken van eventuele wijzigingen in beleid en processen (bijv. ten aanzien van reizen). Dit kan ook van belang zijn voor externe partijen. Wanneer milieudoelstellingen (bijv. door vertraging van installaties, onderhoud etc.) niet worden gerealiseerd kan het van belang zijn om belanghebbenden daarover te informeren.
7.5	Gedocumenteerde informatie	

PARAGRAAF	OMSCHRIJVING	MOGELIJKE RELATIE
ISO 14001		
8.1	Operationele planning en beheersing - algemeen	Bestaande processen moeten misschien worden aangepast omdat deze misschien niet meer uitgevoerd kunnen worden als gepland omdat bijvoorbeeld medewerkers niet aanwezig zijn, de 1,5 meter-regel moet worden gehanteerd en/of werkplekken niet zijn ingericht op de ontstane situatie. Bij de inkoop van middelen die nodig zijn om de verspreiding van het virus te bestrijden (bijvoorbeeld desinfectiemiddelen) dienen ook de risico's voor het milieu te worden meegenomen.
8.2	Vorbereid zijn en reageren op noodsituaties	De reactie op de eerste overheidsmaatregelen en/of eventuele besmettingen bij medewerkers kunnen vanuit milieuoogpunt tot noodsituaties hebben geleid. Achteraf zal moeten worden beoordeeld of de daarvoor ingerichte processen ook adequaat waren en/of aanpassing nodig is en/of het reageren op een virusuitbraak als mogelijke noodsituatie in de plannen voor noodsituaties uitwerking behoeft.
9.1	Monitoren, meten en evalueren van prestaties	Mogelijk dat wijzigingen in de processen invloed heeft op de monitoring. Mogelijk is de informatie over 2020 daardoor minder goed vergelijkbaar met andere jaren. Overwogen kan worden of hierop kan worden geanticipeerd (bijvoorbeeld door een bepaalde correctie toe te passen). Mogelijk dat andere data moet worden verzameld in verband met de specifieke omstandigheden.
9.2	Interne audit	Van belang is dat interne audits doorgang blijven vinden. Mogelijk dat het auditplan aan de omstandigheden moet worden aangepast en de audits gedeeltelijk op afstand moeten plaatsvinden (zie hoofdstuk 4).
9.3	Directiebeoordeling	Tijdens de directiebeoordeling moeten bepalen of de wijzigingen in het milieumanagementsysteem zijn verwerkt.
10.2	Afwijkingen en corrigerende maatregelen	Mogelijk dat door (plotselinge) wijzigingen in verband met het reageren op de virusuitbraak ook afwijkingen ten opzichte van bestaande processen hebben plaatsgevonden en /of incidenten hebben plaatsgevonden. Deze worden volgens de bestaande processen behandeld.

4 Voorbeeld gevarenidentificatie en risicobeoordeling

In de hoofdstukken 2 en 3 is al aangegeven dat de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus invloed kunnen hebben op de wijze waarop interne audits worden uitgevoerd. In 4.1 wordt hier verder op ingegaan. De gevolgen voor de uitvoering van externe audits komen in 4.2 aan bod.

4.1 Uitvoering van interne audit tijdens bestrijding van coronavirus

BGcertificeerde organisaties zullen bij externe audits door certificatie-instellingen vragen krijgen over de wijze waarop de interne audits tijdens de COVID-19-crisis zijn uitgevoerd. Om daar op te zijn voorbereid zijn in overleg met de certificatie-instellingen en de CCvD's voor ISO 14001/ISO 50001 en ISO 45001/OHSAS 18001 de volgende aandachtspunten opgesteld:

- Een gecertificeerde organisatie dient beoordeeld te hebben of de COVID-19-uitbraak aanleiding geeft tot aanpassing van de inschatting van risico's en kansen en als gevolg daarvan eventueel technische en/of organisatorische aanpassing van processen moeten worden doorgevoerd.
- Het proces voor interne audits dient ook tijdens de COVID-19-crisis door te gaan (met inachtneming van de door de overheid gestelde richtlijnen). De reden van een eventuele wijziging in de planning van de interne audits dient te kunnen worden gemotiveerd.
- Virtueel of remote auditen is mogelijk (als onderdeel van de audit) maar heeft beperkingen die meegewogen moeten worden in een beslissing of en wanneer er geaudit wordt, hoe er geaudit wordt en wat er wel en niet meegenomen kan worden in de auditscope.
- Voorwaarde voor de toepassing van remote audittechnieken is dat op basis van een risicoanalyse is vastgesteld in hoeverre dit ook verantwoord is. Daarbij gelden de volgende kanttekeningen:
 - * Het uitstellen of remote uitvoeren van interne audits moet eigenstandig door de organisatie bepaald worden. Dit staat los van de afspraken over certificatieaudits.
 - * Vaak zijn risico's waar het ISO 14001- en/of ISO 45001-managementsysteem zich op richt locatiegebonden.
 - * Om te bepalen welke personeelsleden op de locatie worden toegelaten wordt door organisaties soms bepaald wat 'kritische functies' zijn. Een organisatie zal goede redenen moeten hebben om functies belast met de uitvoering van interne audits niet als 'kritisch' te beoordelen. Dit geldt in het bijzonder voor organisaties waar op basis van de analyse van risico's en kansen in relatie tot COVID-19 technische en/of organisatorische aanpassingen van processen zijn doorgevoerd en/of actief zijn in de categorieën 'high en medium' complex uit [IAF MD5](#)¹. De uitvoering van interne audits op locatie is dan van belang om het functioneren van het managementsysteem te waarborgen.

¹ Meer informatie over complexiteit voor ISO 14001 is te vinden in het [overzicht milieuaspecten per sector](#) en voor ISO 45001 in het [overzicht G&VW-risico's per sector](#).

- * Wanneer audits op locatie worden uitgevoerd zal het ook van belang zijn dat bepaalde audittees op de locatie aanwezig zijn en als 'kritisch' worden gekwalificeerd. Bij de planning van de interne audit dient dit te worden overwogen.

4.2 Uitvoering van certificatieaudits tijdens coronacrisis

Uiteraard heeft de coronacrisis ook grote gevolgen voor de uitvoering van certificatieaudits. Internationaal worden hierover afspraken gemaakt binnen het IAF (International Accreditation Forum). De meest actuele informatie is te vinden op <https://iaffa.com/>. Verder is de inhoud van het document [IAF ID 3](#) (Management of Extraordinary Events or Circumstances) leidend. Vragen over de praktische gevolgen van IAF ID 3 worden beantwoord bij de FAQ's waarvan de link is opgenomen. Voor de Nederlandse situatie kan de RvA nog een nadere specificatie geven, deze is vastgelegd in [RvA T51](#). Voor ISO 14001, ISO 45001 en ISO 50001 kunnen de belangrijkste gevolgen als volgt worden samengevat:

- De transitietermijnen worden met 6 maanden verlengd. De transitietermijn voor de overgang van OHSAS 18001 naar ISO 45001 eindigt op 30 september 2021. De verlenging geldt ook voor de overgang naar ISO 50001:2018.
- Certificaten waarvan de looptijd is verstreken kunnen onder bepaalde voorwaarden met 6 maanden worden verlengd.
- De mogelijkheden om 'remote' auditingtechnieken toe te passen zijn verruimd. Voor ISO 45001 waren deze op basis van IAF MD 5 bijvoorbeeld niet toegestaan. Dat is nu tijdelijk wel mogelijk.

4.3 Toepassing van remote audittechnieken

De IAF ISO 9001 Auditing Practices Group heeft de '[Guidance on: Remote audits](#)' gepubliceerd. Deze guidance gaat in op de voor- en nadelen van verschillende remote audittechnieken. De guidance is ook toepasbaar voor het onderbouwen van het gebruik van remote audittechnieken bij interne audits voor ISO 14001 en ISO 45001.

Contact

U bent van harte uitgenodigd uw vraag aan ons voor te leggen.
Bedrijven, organisaties, adviseurs, toezichthouders, certificatie-instellingen
en andere belanghebbenden helpen we graag verder.

Mijn.sccm is hét kennisplatform voor ISO 14001 en ISO 45001/OHSAS 18001.
Op mijn.sccm vindt u onder andere samenvattingen van de meest relevante
milieu- en arbowet- en -regelgeving en halfjaarlijkse overzichten van
gewijzigde wet- en regelgeving. Kijk op mijn.sccm.nl en meld u aan!

Stichting Coördinatie Certificatie Managementsystemen voor milieu en
gezond en veilig werken (SCCM)

Postbus 13507
2501 EM Den Haag
T 070 - 362 39 81
info@sccm.nl
www.sccm.nl

Uitgave SCCM, Den Haag, 24 september 2020